

การเลี้ยงและการจัดการไก่ตอน

ไก่ตอน (Capon) หมายถึง ไก่เพศผู้ที่ถูกทำให้หมดสภาพความเป็นเพศผู้ ซึ่งอาจจะทำได้โดยการตัดยกรวมผ่าตัดเอาลูกอัณฑะออก หรือการฉีดฮอร์โมนหรือสารประกอบที่มีคุณสมบัติคล้ายฮอร์โมนเพศเมีย ไก่ที่ตอนแล้วจะมีเนื้อนุ่มขึ้น (Tender) มีความชุ่ม (Juicier) และมีรสชาติ (Flavorful) ดีขึ้น นำรับประทานมากขึ้น ในบ้านเรานิยมนำไก่ตอนมาทำเป็นข้าวมันไก่ซึ่งเป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน แต่เนื่องจากเทคนิคและวิธีการตอนไก่นั้นเป็นเรื่องยุ่งยากจึงไม่ค่อยมีผู้เลี้ยงมากนักในขณะที่ตลาดมีความต้องการสูงมากและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับไก่ที่เราเลี้ยงอีกด้วย

การตอนไก่ (Caponization)

การตอนไก่สามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่

1. การตอนแบบฝังฮอร์โมน การตอนแบบนี้จะไม่ทำให้ไก่เกิดภาวะเครียดและอุปสรรคที่ใช้ในการตอนก็มีเพียงเข็มสำหรับฝังฮอร์โมนและฮอร์โมนสังเคราะห์เฮกโซเอสโตรล (Hexoestrol) เท่านั้น โดยแทงเข็มเข้าไปฝังไว้ใต้ผิวหนังบริเวณด้านหลังคอของไก่แล้วฝังฮอร์โมนเม็ดเอาไว้ หลังจากฝังฮอร์โมนประมาณ 10-14 วัน ก็จะทำให้ได้เนื้อไก่ที่นุ่มขึ้นแต่ไม่ถึงกับเหนียว แต่การตอนแบบฝังฮอร์โมนนี้ กรมปศุสัตว์ได้ประกาศยกเลิกและห้ามนำฮอร์โมนสังเคราะห์มาใช้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากจะมีสารตกค้างในเนื้อ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์และเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค การตอนโดยใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์นี้จะมีฤทธิ์อยู่ในตัวไก่นานประมาณ 45-50 วัน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะรีบจับไก่ส่งขายก่อนเวลาเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงทำให้มีสารตกค้างไปถึงแก่ผู้บริโภคและเกิดการสะสม มีอัตราเสี่ยงในการเกิดมะเร็งเต้านมและมดลูก และเกิดภาวะการณ้เข้าสู่วัยหนุ่มสาวก่อนวัยอันควรโดยมีอัตราการเจริญเติบโตเร็วในช่วงแรกแต่หลังจากนั้นจะไม่เจริญเติบโตอีกเลย นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อคลื่นสมองอีกด้วย

2. การตอนโดยวิธีผ่าตัดเอาอัณฑะออก การตอนโดยวิธีนี้จะปลอดภัยแก่ผู้บริโภค แต่จะต้องทำโดยผู้ที่มีความชำนาญเท่านั้น เนื่องจากอาจจะทำให้ไก่ตายได้ ไก่ที่จะนำมาตอนนั้นควรมีน้ำหนักประมาณ 0.5-0.8 กิโลกรัม หรือมีอายุประมาณ 5-12 สัปดาห์ และจะต้องเป็นไก่ตัวผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากพยาธิและโรคติดต่อ ก่อนการตอนไก่จะต้องทำการอดอาหารไก่ล่วงหน้าประมาณ 12-24 ชั่วโมง เพื่อไม่มีอาหารตกค้างอยู่ในลำไส้ และจะไม่ทำให้เลือดออกมาในขณะที่ทำการผ่าตัดซึ่งจะทำให้การตอนไก่ไม่สะดวก และอาจทำให้ไก่สูญเสียเลือดมากจนตายได้ ในขณะที่อดอาหารไก่นั้นควรจัดเตรียมน้ำไว้ให้ไก่ได้ดื่มกินตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่อากาศร้อน

ขั้นตอนการตอนไก่ มีวิธีปฏิบัติดังนี้

1. มัดปีกและขาให้แน่น ห้ามมัดปีกในลักษณะไขว้ปีกกันเนื่องจากอาจทำให้ปีกหักได้ถ้าหากมีการดิ้นที่รุนแรง จากนั้นนำปีกและขามายัดด้วยเชือกที่ขึงบนไม้โค้งรูปคันธนูเพื่อดึงปีกและขาให้มั่นคงและป้องกันการดิ้นในขณะที่ทำการผ่าตัด

2. ทำความสะอาดบริเวณซี่โครงที่จะทำการผ่าตัด โดยการถอนขนที่ขึ้นปกคลุมบริเวณซี่โครง บริเวณที่จะทำการผ่าตัดออกให้สะอาด จากนั้นใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเช็ดทำความสะอาดบริเวณโดยรอบที่จะทำการผ่าตัด บริเวณที่จะทำการผ่าตัดจะอยู่ระหว่างซี่โครงซี่ที่ 6 และซี่ที่ 7 หรือ กระดูกซี่โครงคู่สุดท้าย และรอยแผลจะต้องอยู่ต่ำลงมาจากบริเวณสันหลังประมาณ 1-1.5 นิ้ว

3. ดึงหนังบริเวณที่จะทำการผ่าตัดไปด้านหลังให้ตึงเล็กน้อย จรดปลายมีดกรีดให้เป็นแผล ระหว่างซี่โครงซี่ที่ 6 และซี่ที่ 7 ให้บาดแผลยาวประมาณ 1-1.5 นิ้ว การกรีดแผลนั้นควรจจรดมีดแล้ว กรีดเพียงครั้งเดียวในตำแหน่งที่ต้องการและมีความยาวแผลที่เหมาะสม ถ้าหากมีการกรีดแผลหลายครั้ง อาจจะทำให้การสมานแผลนั้นจะยากขึ้นและแผลจะหายช้าลง การกรีดแผลจะต้องระมัดระวังอย่าให้ บาดแผลยาวจนเกินไป และจะต้องไม่ตัดกระดูกอ่อนที่เชื่อมยึดซี่โครงด้านบนและด้านล่างเข้าด้วยกัน เนื่องจากจะทำให้บาดแผลที่ผ่านนั้นจะไม่ปิดหลังจากที่ทำการผ่าตัดเสร็จแล้ว

4. ใช้คีมถ่างแผลสอดเข้าไประหว่างกระดูกซี่โครงแล้วถ่างให้บาดแผลเปิดกว้างออกพอที่จะใช้ ช้อนตักอวัยวะสอดเข้าไปได้และสามารถมองเห็นลูกอวัยวะได้สะดวก ในขั้นตอนนี้ถ้าหากเห็นว่า บาดแผลที่ผ่าตัดนั้นสั้นเกินไปก็อาจจะใช้มีดกรีดให้มีความยาวของบาดแผลเพิ่มขึ้นได้

5. ใช้ตะขอเกี่ยวเจาะและดึงเนื้อเยื่อหรือกระบังลมที่ปิดบังลำไส้ ออกจนมองเห็นลำไส้เล็กและลูก อวัยวะได้อย่างชัดเจน อวัยวะไก่อจะมีรูปร่างยาวรี ลักษณะคล้ายเมล็ดถั่วเหลือง มีสีเหลืองอ่อน ขนาดของ อวัยวะจะขึ้นอยู่กับอายุของไก่ ไก่อายุน้อยอวัยวะจะมีขนาดเล็กในขณะที่ไก่อายุมากจะมีอวัยวะขนาด ใหญ่ ซึ่งบางครั้งอาจจะมีขนาดใหญ่กว่าช้อนตักอวัยวะ

6. ใช้ช้อนตักอวัยวะสอดใส่อวัยวะเข้าไปในร่องจากด้านหน้าไปทางด้านข้าง ค่อย ๆ ขยับช้อน เพื่อให้อวัยวะอยู่ในร่องกึ่งกลางของช้อน จากนั้นจึงค่อย ๆ บิดหมุนช้อนพร้อมกับออกแรงดึงเบา ๆ เพื่อให้ขั้วยึดอวัยวะและลูกอวัยวะหลุดออกจากกัน ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ถ้าหากมีเศษ ของอวัยวะติดค้างอยู่ที่ขั้วเพียงเล็กน้อย เศษอวัยวะนั้นก็จะสามารถเจริญขึ้นมาและสามารถผลิตฮอร์โมน เพศผู้ได้ ทำให้ไก่ยังคงแสดงลักษณะและพฤติกรรมเพศผู้อยู่ เรียกว่า การตอนไม่ตก (Slipped) และ ข้อควรระวังอีกประการหนึ่งคือ บริเวณใกล้กับขั้วยึดอวัยวะนี้จะมีเส้นเลือดดำใหญ่พาดผ่าน ถ้าหากไม่ ระวังหรือถ้าดึงเอาอวัยวะออกแรงเกินไปก็อาจทำให้เส้นเลือดดำใหญ่นี้ฉีกขาดได้ และเป็นสาเหตุให้ไก่ ตายในที่สุด

7. สำหรับผู้ที่ฝึกหัดใหม่ ควรทำการผ่าตัดเอาอวัยวะออกทีละข้าง ถ้าหากชำนาญแล้วก็อาจจะ ฝึกหัดเอาอวัยวะออกทั้งสองข้างโดยการผ่าตัดเพียงครั้งเดียว โดยเมื่อตักลูกอวัยวะด้านบนออกแล้ว ให้ ใช้ตะขอเกี่ยวเนื้อเยื่อที่คั่นอยู่ระหว่างอวัยวะทั้งสองข้างให้ขาดออกจากกัน จากนั้นก็ใช้ช้อนตักอวัยวะ ด้านล่างขึ้นมาแล้วค่อย ๆ บิดหมุนอวัยวะให้ขาดออกจากขั้ว ในขณะที่ตอนก็ควรระวังอย่าดึงอวัยวะออก แรงเกินไป เพราะอาจจะทำให้เส้นเลือดดำใหญ่ฉีกขาดได้ง่ายกว่าการตอนโดยการผ่าตัดทีละข้าง

8. เมื่อเอาอวัยวะออกทั้งสองข้างเรียบร้อยแล้ว ใช้สำลีซับเลือดออกให้สะอาด ปลดคีมถ่างแผล ทำความสะอาดบาดแผลด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อให้สะอาด บาดแผลที่ผ่าตัดอย่างถูกวิธีเมื่อปล่อยให้ไก่เย็นในท่า ปกติ รอยบาดแผลนั้นจะปิดกันสนิทโดยไม่จำเป็นต้องทำการเย็บบาดแผล เนื่องจากหนังที่ดึงไปทางด้าน

หลังนั้น จะถูกดึงกลับมาอยู่ทางด้านหน้าของบาดแผล และการผ่าตัดระหว่างซี่โครงก็จะช่วยให้บาดแผลไม่เปิดกว้าง

9. ปล่อยให้ไก่ได้ดื่มน้ำและกินอาหารได้ตามปกติ บาดแผลจากการผ่าตัดจะหายเองภายในเวลา 7-14 วัน อย่างไรก็ตามหลังจากผ่าตัดไปแล้ว 2-3 วันควรจะมีการตรวจสอบความเรียบร้อยของบาดแผลที่เกิดจากการผ่าตัด ถ้าหากมีอาการพองลม ก็ให้ใช้ปลายมีดหรือเข็มเจาะผิวหนังบริเวณนั้นให้ทะลุแล้วใช้นิ้วรีดลมออกให้หมด

การจัดการไก่ตอนในระยะเจริญเติบโต

ไก่ตอนในขณะยังเล็กอยู่จะมีวิธีการเลี้ยงและการจัดการเหมือนกับการเลี้ยงไก่เนื้อ จนกระทั่งอายุครบ 8 สัปดาห์ หลังจากนั้นจึงนำมาเลี้ยงในสถานที่เลี้ยงโดยจัดให้มีพื้นที่เลี้ยง พื้นที่ให้น้ำและอาหารเพียงพอ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความต้องการพื้นที่การเลี้ยง อุปกรณ์ให้น้ำและอาหารสำหรับไก่ตอน

อายุ (สัปดาห์)	พื้นที่เลี้ยง		พื้นที่อุปกรณ์ให้น้ำ		พื้นที่อุปกรณ์ให้อาหาร	
	ตร.ฟุต	ตร.เมตร	นิ้ว	ซม.	นิ้ว	ซม.
8-12	2	0.19	1.1	2.8	3	7.6
12-15	3	0.28	1.5	3.8	5	12.7
> 16	4	0.37	2.5	6.3	7	17.8

ที่มา : North and Bell (1990) หน้า 503

การให้อาหารไก่ตอน

ในระยะเจริญเติบโตนั้นไก่ตอนจะมีอัตราการเจริญเติบโตช้ากว่าไก่ตัวผู้ที่ไม่ได้ตอน แต่เมื่อโตเต็มวัยแล้วไก่ตอนจะมีน้ำหนักมากกว่า ไก่ตอนที่ไม่มีอัตราการเจริญเติบโตเร็วในช่วงแรกมักจะมีคุณภาพซากต่ำเนื่องจากมีไขมันในซากมากเกินไป ในต่างประเทศไก่ตอนจะถูกจับขายเมื่ออายุประมาณ 17-20 สัปดาห์ ในช่วงแรกของการเลี้ยงจะมีวิธีการเลี้ยง การจัดการและการให้อาหารเหมือนกับการเลี้ยงไก่เนื้อ จนกระทั่งอายุ 4-5 สัปดาห์ จากนั้นจึงให้อาหารที่มีเยื่อใยสูงเพื่อไม่ให้ไก่มีการสะสมไขมันในร่างกายมากเกินไปจนกระทั่งอายุประมาณ 12-13 สัปดาห์ หรือจนกระทั่งไก่อมีน้ำหนักตัวประมาณ 3.6 กิโลกรัม การให้อาหารที่มีเยื่อใยสูงยังช่วยลดปัญหาการเกิดถุงน้ำใต้ผิวหนังที่บริเวณหน้าอกอันมีสาเหตุมาจากไก่อมีน้ำหนักตัวมากเกินไป ก่อนการจับขายหรือในระยะขุน จะเปลี่ยนมาให้อาหารที่มีพลังงานสูง โดยปกติไก่ตอนจะจับขายเมื่อมีน้ำหนักประมาณ 4.5 กิโลกรัม อาหารสำหรับการเลี้ยงไก่ตอนควรมีส่วนประกอบของโภชนะหลักดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณโภชนาในอาหารที่แนะนำสำหรับการเลี้ยงไก่ตอน

อายุ (สัปดาห์)	พลังงาน Kcal ME/kg	เยื่อใยในอาหาร (%)	โปรตีนในอาหาร (%)
0-4	3,190	3.5	23
5-13	2,640	7.0	18
14-จับขาย	2,860	4.6	17

ที่มา : North and Bell (1990) หน้า 739

ปัญหาที่มักพบในการเลี้ยงไก่ตอน

1. การตอนไม่ลง (Slips) เนื่องจากยังมีเศษของอวัยวะหลงเหลืออยู่ ซึ่งส่วนอวัยวะที่ยังคงหลงเหลืออยู่นี้ยังสามารถผลิตฮอร์โมนเพศผู้ได้เพียงพอที่จะทำให้ไก่แสดงลักษณะและพฤติกรรมของเพศผู้ออกมา

2. พองลม (Wind puffs) หลังจากการผ่าตัดไก่บางตัวอาจจะมีการพองลมหรือมีลมอยู่ใต้ผิวหนัง ดังนั้น หลังจากการผ่าตัดควรจะมีการตรวจดูรอยบาดแผลเป็นระยะ ๆ ถ้าพบอาการดังกล่าวให้ใช้ปลายมีดสะอาดกรีดหรือเจาะแล้วรีดลมนั้นออกให้หมด อาการนี้จะไม่เป็นอันตรายแก่ตัวไก่ ถ้าไม่เจาะออกอาการนี้ก็หายไปเอง

3. ปัญหาเกี่ยวกับขา (Leg problems) เนื่องจากไก่ตอนจะไม่มีพฤติกรรมความเป็นเพศผู้ นิสัยก้าวร้าวและความกระตือรือร้นจะน้อยลง ไก่ตอนมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการนั่งหรือนอน ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับขามากขึ้น ดังนั้น ผู้เลี้ยงจึงควรเดินกระตุ้นให้ไก่ได้ลุกขึ้นเดินบ้าง ซึ่งอาจจะกระตุ้นโดยการใช้เมล็ดธัญพืชโรยบนพื้นวันละครั้งในช่วงบ่าย เพื่อให้ไก่ได้ใช้เท้าคุ้ยเขี่ยกินบ้างจะช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับขาลงได้

4. ถุงน้ำใต้ผิวหนังหน้าอก (Breast blisters) เนื่องจากไก่ตอนจะไม่ค่อยเดิน และมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการนั่งและนอน ทำให้หน้าอกสัมผัสกับพื้นมากขึ้น ถ้าหากวัสดุรองพื้นแข็ง หรือเปียกชื้น ก็จะทำให้เกิดถุงน้ำใต้ผิวหนังบริเวณหน้าอกได้ซึ่งจะทำให้ผิวหนังไม่สวยและคุณภาพซากลดลง วิธีการป้องกันทำได้โดยการจัดการให้วัสดุรองพื้นแห้งหรืออาจจะปูวัสดุรองพื้นให้หนาขึ้น ฯลฯ